

ETIČKI PRINCIPI U JAVNOJ UPRAVI FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

ETHICAL PRINCIPLES IN PUBLIC ADMINISTRATION OF THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Enes Bugari¹, Amar Kozadra²

Univerzitet u Sarajevu – Fakultet za upravu

¹ensar.bugari@fu.unsa.ba, ²amar.kozadra@fu.unsa.ba

Primljen / Received : 28. 3. 2022.

Prihvaćen / Accepted: 8. 4. 2022.

Sažetak

Državni službenici su dužni u obavljanju svojih poslova poštovati standarde ličnog, profesionalnog i etičkog integriteta i pridržavati se pravila ponašanja, kako bi se očuvalo i unaprijedilo povjerenje građana u državne organe. Međutim, ukoliko službenik u obavljanju svojih poslova ne postupa časno, stručno i savjesno u skladu sa najvišim standardima, rokovima i propisima struke, te usljed nezakonitog i nepristrasnog rada nastanu posljedice za organ uprave u kojem je zaposlen, biće pozvan na odgovornost. Državni službenik može se smatrati disciplinski odgovornim zbog kršenja službenih dužnosti utvrđenih Zakonom o državnoj službi u FBiH, nastalih kao rezultat njegove krivice. Povrede službenih dužnosti mogu biti lakše i teže.

Ključne riječi: etika, politika, javna uprava, principi, etički kodeks

Abstract

Civil servants are obliged to respect the standards of personal, professional and ethical integrity and to comply with the rules of conduct, in order to preserve and improve citizens trust in state bodies. However, if an official does not act honestly, professionally and conscientiously in accordance with the highest standards, deadlines and regulations of the profession, and due to illegal and impartial work, the consequences for the administration body in which he is employed will be held accountable. A civil servant may be held disciplinarily liable for violations of official duties established by the Law on Civil Service in the FBiH, arising out of his guilt. Injuries can be easier and more serious.

Keywords: ekonomski rast, potrošnja električne energije, impulsivni odziv, turizam

1. UVOD

Moralne i etičke vrijednosti spadaju u osnovne pretpostavke postojanosti građanskog društva i kriterijumi uspostavljanja upravljanja u organizacijama i funkcionisanja organizacija. Posmatranje odnosa između poslovanja i etike može se proširiti na način rada, korištenje prirodnih i ekonomskih resursa, vlasničke odnose, rukovođenje organizacijom, kvalitet rada, odnos prema zaposlenima, odnos prema lokalnoj zajednici, regiji, državi.

Etika u obavljanju javnih poslova nužna je za postizanje zadataka države i osiguravanje javnog interesa. Politika treba računati na uključivanje osoba visokog moralnog integriteta i sposobnosti, ali usprkos tome treba postaviti pravila i institucionalne mehanizme kojima se postavljaju i implementiraju etička načela.

Usvajanje etičkih pravila je proces učenja putem uključivanja svih, uz detekciju i saniranje ključnih problema sustava koji predstavljaju prepreke njihovoj odgovarajućoj primjeni.

2. JEDINSTVO ETIKE I POLITIKE

Politika je povezana s etikom i ekonomijom u praktičnoj filozofiji od Platona i Aristotela zato što ljudsko djelovanje nije samo izolirana djelatnost pojedinaca nego se promatra u povezanosti s ustavom i zakonima grada i države, s jedne strane, te sa životom u kućanstvu, domaćinstvu i porodici, s druge strane.¹ Država se ne svodi na aparat sile i represije, organizaciju vlasti, nego poima u svom izvornom pojmu kao zajednica slobodnih i jednakih građana koji u pravnom i čudorednom okruženju djeluju na etičko-političkom temelju.

Ono što povijesno povezuje politiku i etiku jesu zajedničke ljudske stvari ili djelatnost i življenje u zajednici usmjereno na dobar i sretan život.² Riječ je o svojevrsnom praktičnom znanju na kojemu se temelji djelovanje. Dok etika razmatra činidbe čovjeka kao pojedinca, politika se odnosi na umno djelovanje građana u zajednici, gradu, općini, državi. Pojam je politike dvoznačan jer iskazuje jednako zajedničko djelovanje i javnu stvar života građana kao i misaono razmatranje toga djelovanja u smislu političke znanosti. Etiku i politiku povezuje od Platona i Aristotela isti cilj brige za dušu i odgoj građana.³ Stoga je zajednički temelj etike i politike ideja pravednosti kao najveće vrline u djelovanju pojedinaca kao i u skladnom ustroju države. Ljudi razvijaju vlastite duhovne i naravne sposobnosti

¹ KRČALO, N. „Etika, politika i javna uprava“. Stručni časopis Uprava, Fakultet za javnu upravu u Sarajevu, Sarajevo, 2012., str. 15.

² TOMPSON, D.F. „Politička etika i javna služba“, Glasnik, Beograd, 2007., str. 23.

³ PAŽANIN, A. „Etika i politika“. Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb, 2001., str. 45.

te ozbiljuju najviše ljudske mogućnosti sudjelovanjem u cjelini bitka i životom u političkoj zajednici slobodnih i jednakih građana.

Obnavljanje Aristotelova pojma *phronesis* i Kantove rasudne moći u suvremenoj praktičnoj filozofiji proizašlo je iz nastojanja za prevladavanjem i izbjegavanjem jednostranosti tehnološke racionalnosti u instrumentalnoj i strategijskoj ulozi. Praktična filozofija kao filozofija o ljudskim stvarima treba povezati etičko i političko iskustvo s razboritošću (*phronesis*) kako bi se omogućilo primjereno razumijevanje i ozbiljenje u suvremenom svijetu koje bi prevladalo pogubnu haotičnost zbivanja i procesa. Za političko djelovanje i življenje ključno značenje ima razboritost kao praktično znanje živoga rasudbenog uma. Aristotelov pojam *phronesis* nije puka pamet ili razbor.⁴ Dok pamet nije vrlina nego je dar prirode (božanski dar), *phronesis* je vrlina jer obuhvaća cjelinu života i omogućuje razboritu čovjeku izbor dobra nasuprot neumnom nagonu. Praktično znanje i rasudbeni dio uma omogućuje promišljanje i izbor u konkretnoj životnoj situaciji.

3. ETIKA I JAVNA UPRAVA

Iako moderne teorije uprave naglašavaju da uprava ima vrijednosni sadržaj, ipak pojedini naučnici i praktičari područje javne uprave predstavljaju vrijednosno neutralnim sa zahtjevom da se javna uprava odvoji od politike i da se državni službenici ne smiju baviti politikom.⁵ Ovaj zahtjev previđa ono što je posve bjelodano. Kao „praktično područje nauke“, javna uprava stalno je u svom postojanju bila povezana sa vrijednostima, a tradicionalna veza politike, etike i ekonomije u javnoj upravi zaživljava u svojoj praktičnosti upravo putem vrijednosti. U osnovne političke vrijednosti u javnoj upravi spadaju: odgovornost, odziv, legitimnost, društvena pravičnost, otvorenost, preglednost, i dr. Ekonomske vrijednosti su sljedeće: uspješnost, ekonomičnost, produktivnost, efikasnost, inovativnost, rukovođenje kojima se nužno dodaju još i praktične i pravne vrijednosti. Novi javni menadžment je favoriziranje već odavno postojećih ekonomskih vrijednosti u javnoj upravi. Na tragu rečenog, nužno je spomenuti da je javna uprava svakako povezana sa pravnim i profesionalnim, ali i socijalnim i demokratskim vrijednostima.

Konačno, moralne i sve druge norme, proistječu iz vrijednosti. Ali, moralne norme nikada nisu isto što i druge, na primjer pravne norme, koje su u potpunosti racionalizirane i nastaju po osnovu vrijednosnog procjenjivanja izvanjski zadane društvene stvarnosti. Etičke vrijednosti svoje izvorište imaju u unutarnjoj naravi ili karakteru koji se realizuje u vidu poželjnog ponašanja uvijek određenog spram

⁴ KANGRGA, M. „Etika“. Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2004., str. 69.

⁵ KRČALO, N. „Etika, politika i javna uprava“. Stručni časopis Uprava, Fakultet za javnu upravu u Sarajevu, Sarajevo, 2012., str. 16.

odgovarajuće norme, tj. kao odgovor na nju. Tako pojam morala, kako je to primijetio Aristotel, obuhvata ili stapa obadva značenjska okvira (habitus), unutarnje i vanjsko, karakter i običaj. Vanjsko djelovanje je najprije određeno unutarnjim stanjem, što znači – izvrstan karakter uvijek polučuje izvrsno djelovanje, i obrnuto. Da bi se pospješilo kvalitetno moralno djelovanje u određenoj instituciji ili organizaciji, pristupilo se izradi (pisanih) etičkih vodiča ili principa. Drugim riječima rečeno, vanjskim pravilima se apeluje na savjest ili ono unutarnje. Heraklit nije rekao da je običaj čovjeku sudbina, nego: „Karakter je čovjeku sudbina“.

Moralne norme propisane od strane društva ili nekog autoriteta suzbijaju na izvjestan način negativna stremljenja ljudske naravi ili karaktera, ali nemaju moć eliminacije istih. Postavlja se pitanje: koju vrstu normi slijediti da bi se doseglo stanje ethosa koje garantira kvalitetno i razborito djelovanje? Koliki je upliv etike u javnoj upravi najbolje se da sagledati primjerom, odnosno putem samjerljivosti temeljnih vrijednosti državne službe sa principima etičkog kodeksa.⁶

Temeljne vrijednosti državne službe:⁷

- Integritet – podrazumijeva vršenje poslova državnog organa isključivo u javnom interesu i stavljanje obaveza državne službe iznad ličnih interesa državnog/e službenika/ce; podrazumijeva djelovanje unutar okvira temeljnih vrijednosti državne službe;
- Kompetentnost – podrazumijeva vršenje poslova državnog organa u skladu sa visokim nivoom kvalifikacija i profesionalizma koje državni/na službenik/ca kontinuirano provodi i razvija;
- Politička nepristrasnost – podrazumijeva djelovanje isključivo na osnovu okolnosti slučaja i na način koji nije određen stavovima ijedne političke partije; podrazumijeva održavanje tradicije političke nepristrasnosti državne službe;
- Neutralnost – podrazumijeva obavljanje obaveza prema načelima pravičnosti i jednakosti, te reflektuje državnu službu u skladu s načelima jednakosti i odsustva predrasuda;
- Zakonitost – podrazumijeva vršenje poslova državnog organa u skladu sa zakonom i s podrškom funkcionisanju prava;
- Poštenje – podrazumijeva iskrenost i otvorenost; podrazumijeva korištenje javnog novca i drugih resursa samo za ovlaštenu javnu svrhu za koju su namijenjena;

⁶ TOMPSON, D.F. „Politička etika i javna služba“, Glasnik, Beograd, 2007., str. 24.

⁷ BEGIĆ, T. „Poziv na odgovornu i profesionalnu državnu službu u Bosni i Hercegovini: Vrijednosti i etički standardi u sistemu državne službe Bosne i Hercegovine“, Fond otvoreno društvo, 2007., str. 7.

- Odgovornost – podrazumijeva odgovorno ispunjavanje obaveza i dužnosti; podrazumijeva javnu odgovornost pri djelovanju i ponašanju državnih službenika/ica;
- Transparentnost i otvorenost – podrazumijeva rukovanje informacijama koliko je moguće otvoreno u okviru pravnog okvira; podrazumijeva poštivanje vrijednosti transparentnosti, u isto vrijeme imajući u vidu dužnost povjerljivosti u skladu sa zakonom;
- Korektno ponašanje – podrazumijeva tretiranje drugih državnih službenika/ca kao i građana/ki s najvećim mogućim stepenom ljubaznosti, razumijevanja, raspoloženosti i poštovanja i bez ikakvih predrasuda;
- Efikasnost i efektivnost – podrazumijeva ekonomično, ekspeditivno i razborito korištenje javnog novca i ostalih resursa;
- Pravičnost – podrazumijeva donošenje odluka na nediskriminatorski i pravedan način;
- Odgovornost – podrazumijeva odgovornost prema vladi, drugim državnim službenicima/ama i javnosti;
- Egzemplarnost – podrazumijeva odgovornost svakog/e državnog/e službenika/ce da svojim djelovanjem i ponašanjem, tj. individualnim primjerom ističe poštivanje temeljnih vrijednosti državne službe;
- Liderstvo – podrazumijeva odgovornost, posebno najvišeg menadžmenta (rukovodeće državne službenike/ce) da vlastitim primjerom promovišu i podržavaju temeljne vrijednosti; podrazumijeva ponašanje koje podržava temeljne vrijednosti i dobru reputaciju državne službe;
- Izbjegavanje sukoba interesa – podrazumijeva da lični interesi državnog/e službenika/ice ne dođu u sukob s pozicijom državnog/e službenika/ice; podrazumijeva neučestvovanje u svakoj aktivnosti koja nije u skladu s korektnim vršenjem njegovih/njenih dužnosti ili koja na bilo koji način limitira vršenje dužnosti.

4. PRINCIPI ETIČKOG KODEKSA

U ostvarivanju principa Kodeksa⁸, državni službenik obavezan je da preduzima, u skladu sa ovim Kodeksom, određene radnje i mjere, odnosno da se suzdržava onih radnji koje su kao takve zabranjene.

U izvršavanju zadataka predviđenih opisom radnog mjesta, pored obaveza koje proizilaze iz ustava, zakona i drugih propisa, državni službenik osigurava:

⁸ Etički kodeks za državne službenike u FBiH, („Službene novine FBiH“, br. 27/14).

- poštivanje Ustava Bosne i Hercegovine, Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, zakona i drugih propisa u Državi Bosni i Hercegovini i Federaciji Bosne i Hercegovine;
- poštivanje i privrženost pravnom poretku Države Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine;
- poštivanje vrijednosti međunarodnog prava;
- sprečavanje zloupotrebe pozicije u organu državne službe u korist ličnog interesa;
- savjesno, stručno, samostalno i odgovorno obavljanje zadataka, uz puno zalaganje za afirmaciju državne službe i čuvanje njenog ugleda, o čemu se mora voditi računa i van radnog vremena; pronalaženje, u svakom konkretnom slučaju, na ustavu i zakonu zasnovanog rješenja i sprečavanje nepravilnosti u radu organa državne službe;
- strpljivo, pristojno i ljubazno ponašanje prema zaposlenim u organu državne službe, prema građanima kao strankama, u ostvarivanju njihovih ustavom i zakonom utvrđenih prava, poštivanje njihovog dostojanstva, prava i sloboda, ravnopravnosti i jednakosti;
- ažurnost i tačnost u radu;
- poštivanje radne discipline;
- razvijanje ličnog entuzijazma za rad u konkretnom organu državne službe i kult rada uopće;
- što bolje uslove za rad drugih zaposlenih u organu državne službe (npr. da se uzdrži od glasnog smijanja, galame, dovikivanja, bacanja stvari, igre i šale koje su nedolične za državnu službu);
- prikladnu odjevenost;
- svođenje privatnih posjeta u organu državne službe na najmanju mjeru;
- da se imovina i radno vrijeme ne koriste u privatne svrhe;
- njegovanje lijepje riječi (usmene i pisane) na jezicima koji su u službenoj upotrebi u Federaciji Bosne i Hercegovine;
- stalno opće i stručno obrazovanje, usavršavanje i kulturno ponašanje;
- da svoje znanje prenosi nesebično na druge zaposlene u organu državne službe i da im daje tačne informacije;
- da nagrađivanje bude samo rezultat rada;
- izbjegavanje sklonosti ka favoriziranju određenog državnog službenika;
- razvijanje kolegijalnih i korektnih odnosa prema drugim državnim službenicima.

5. CONCLUSION

5.1. Očuvanje ugleda organa državne službe

Državni službenik dužan je da vodi računa da ponašanjem na javnom mjestu i istupanjem u javnosti ne umanju lični ugled, ugled organa državne službe i povjerenje građana u državnu službu.⁹

U obavljanju privatnih poslova državni službenik ne koristi službene oznake ili autoritet radnog mjesta u državnoj službi.

5.2. Zaštita javnog interesa

Pri donošenju odluka i vršenju diskrecionih ovlaštenja državni službenik dužan je da vodi računa o javnom interesu i relevantnim činjenicama i ne smije da djeluje na način koji ga dovodi u položaj obaveze vraćanja usluge nekom fizičkom ili pravnom licu.¹⁰

5.3. Sprečavanje sukoba interesa

U vršenju svojih redovnih poslova, kao i u slučaju učestvovanja u radu u komisijama i drugim radnim tijelima, državni službenik ne smije da dozvoli da njegov privatni interes dođe u sukob sa javnim interesom.¹¹

On je dužan da vodi računa o stvarnom ili mogućem sukobu interesa i poduzme sve mjere predviđene zakonom radi izbjegavanja sukoba interesa.

5.4. Sprečavanje zloupotrebe položaja

Državni službenik, u vršenju svojih poslova, obavezan je da kontinuirano sprečava zloupotrebu položaja bilo kojeg uposlenika u organu državne službe.¹² On je obavezan da, nadležnim organima, kao i rukovodiocu organa državne službe, prijavi slučajeve primanja, odnosno davanja bilo kakve dobiti, beneficija, naknada u novcu, uslugama ili drugih oblika koristi koje zahtijeva ili ostvari od fizičke ili pravne osobe bilo koji zaposlenik u organu državne službe, odnosno koje učini ili obeća fizička ili pravna osoba bilo kojem zaposleniku u organu državne službe u namjeri da zaposlenik u okviru svojih ovlasti učini što ne bi smio učiniti ili da ne učini što bi bio dužan učiniti.

⁹ Etički kodeks za državne službenike u FBiH, Član 3. („Sl. novine FBiH“, br. 27/14).

¹⁰ Etički kodeks za državne službenike u FBiH, Član 4. („Sl. novine FBiH“, br. 27/14).

¹¹ Etički kodeks za državne službenike u FBiH, Član 5. („Sl. novine FBiH“, br. 27/14).

¹² Etički kodeks za državne službenike u FBiH, Član 6. („Sl. novine FBiH“, br. 27/14).

Državnom službeniku je zabranjeno zahtijevati ili primati od fizičkih ili pravnih osoba bilo kakve dobiti, beneficija, naknada u novcu, uslugama ili drugih oblika koristi.

5.5. Postupanje sa povjerenim sredstvima i poklonom

Državni službenik je dužan da materijalna i finansijska sredstva koja su mu povjerena u vršenju poslova koristi namjenski, ekonomično i efikasno, isključivo za obavljanje poslova i da ih ne koristi za privatne svrhe.¹³

Državni službenik ne smije da primi poklon, niti bilo kakvu uslugu ili drugu korist za sebe ili druga lica u vršenju svoje dužnosti, osim protokolarnog ili prigodnog poklona manje vrijednosti uz shodnu primjenu propisa kojima se uređuje sprječavanje sukoba interesa pri vršenju javnih funkcija.¹⁴

Ukoliko je državnom službeniku ponuđen poklon ili neka druga vrijednost dužan je da poklon ili drugu korist odbije, odnosno uručen poklon vrati, da poduzme radnje radi identifikacije lica i ukoliko je moguće pronade svjedoke i da odmah o tome sačini službenu zabilješku i obavijesti neposredno pretpostavljenog.

Ako je državni službenik u nedoumici da li se ponuđeni poklon može smatrati prigodnim poklonom manje vrijednosti dužan je da o tome zatraži mišljenje od neposredno pretpostavljenog.¹⁵

5.6. Postupanje sa informacijama

U vršenju svojih poslova državni službenik ne može zahtijevati pristup informacijama koje mu nisu potrebne za obavljanje poslova, a informacije koje su mu dostupne koristi na propisani način.¹⁶

Državni službenik ne smije da neovlašteno saopštava informacije do kojih je došao u obavljanju svojih poslova, kao ni da daje informacije drugima ako to nije u skladu sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br. 32/01 i 48/11), Zakonom o zaštiti ličnih podataka („Službeni glasnik BiH“ br. 49/06 i 76/11), podzakonskim propisima, pravilima i procedurama organa državne službe.

¹³ Etički kodeks za državne službenike u FBiH, Član 7. („Sl. novine FBiH“, br. 27/14).

¹⁴ Etički kodeks za državne službenike u FBiH, Član 8., stav 1. („Sl. novine FBiH“, br. 27/14).

¹⁵ Etički kodeks za državne službenike u FBiH, Član 8., stav 3. („Sl. novine FBiH“, br. 27/14).

¹⁶ Etički kodeks za državne službenike u FBiH, Član 10. („Sl. novine FBiH“, br. 27/14).

U obavljanju privatnih poslova državni službenik ne smije da koristi informacije koje su mu službeno dostupne radi sticanja pogodnosti za sebe ili za svoje srodnike.

5.7. Politička neutralnost

Državni službenik u vršenju svoje dužnosti pridržava se političke neutralnosti. U službenim prostorijama institucije državni službenik ne smije da nosi i ističe simbole političkih stranaka, niti njihov propagandni materijal, te da javno ispoljava svoje uvjerenje vezano za političke stranke i njihovo djelovanje.

Državni službenik ne smije da utiče na političko opredjeljenje drugih državnih službenika.¹⁷

5.8. Međusobni odnosi državnih službenika

Međusobni odnosi državnih službenika temelje se na uzajamnom poštivanju, povjerenju, saradnji, pristojnosti i strpljenju.¹⁸

Državni službenik je dužan da u odnosu sa drugim državnim službenikom obezbjedi potrebnu saradnju, ne ometa proces rada, pospješuje profesionalne odnose i radnu atmosferu i da izbjegava radnje koje bi imale štetne posljedice po ugled institucije.

5.9. Nepoštivanje kodeksa i zaštita standarda ponašanja

Državni službenik koji smatra da se od njega ili drugog državnog službenika traži da postupi na način koji nije u skladu sa ovim kodeksom o tome pismeno obavještava rukovodioca organa državne službe (rukovodilac organa).¹⁹

Državni službenik zbog toga ne smije biti stavljen u nepovoljniji položaj u odnosu na druge državne službenike, niti izložen uznemiravanju prilikom obavljanja svojih dužnosti i ostvarivanja prava u instituciji.

6. ZAKLJUČAK

Što se tiče ljudskih resursa u državnoj službi, sama činjenica da postoji neko ko prati njihovu radnu efikasnost pozitivno djeluje na angažman svakog pojedinca. Pored toga, svaka je procjena prilika državnom službeniku da u duhu otvorenog razgovora iskaže svoje mišljenje o tome da li je zadovoljan vlastitom radnom efikasnošću i da li ima primjedbi na ocjene koje mu je pretpostavljeni dao. Nadalje,

¹⁷ Etički kodeks za državne službenike u FBiH, Član 11. („Sl. novine FBiH“, br. 27/14).

¹⁸ Etički kodeks za državne službenike u FBiH, Član 13. („Sl. novine FBiH“, br. 27/14).

¹⁹ Etički kodeks za državne službenike u FBiH, Član 18. („Sl. novine FBiH“, br. 27/14).

u razgovoru sa pretpostavljenim, može se sugerisati na određene razvojne mjere ili konkretne oblike obuke kojom bi se povećala opća učinkovitost.

U ostvarivanju principa Kodeksa državnih službenika, državni službenik obavezan je da preduzima, u skladu sa ovim Kodeksom, određene radnje i mjere, odnosno da se suzdržava onih radnji koje su kao takve zabranjene.

Kao motivirajući faktor ponašanja državnih službenika zakonom je definisana isplata plata za državne službenike, naknada za privremeno obavljanje poslova, plaćena odsustva i druge naknade.

Literatura

- BEGIĆ, T. „, Poziv na odgovornu i profesionalnu državnu službu u Bosni i Hercegovini: Vrijednosti i etički standardi u sistemu državne službe Bosne i Hercegovine“, Fond otvoreno društvo, 2007.
- BEZIĆ, Ž., „Tijekovi i putovi etike“, Hrvatska obzorja 2(1), 1994.
- CHARLES T. GOODSSELL, „CONFLATING FORMS OF SEPARATION IN ADMINISTRATIVE ETHICS“ ADMINISTRATION & SOCIETY, Vol. 38 No. 1, 2006.
- Etički kodeks za državne službenike u FBiH, („Službene novine FBiH“, br. 27/14).
- HASSAN, S., „The Importance of Ethical Leadership and Personal Control in Promoting Improvement-Centered Voice among Government Employees“, Journal of Public Administration Research and Theory, vol 25, 2015.
- KANGRGA, M. „Etika“. Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2004.
- KRČALO, N. „Etika, politika i javna uprava“. Stručni časopis Uprava, Fakultet za javnu upravu u Sarajevu, Sarajevo, 2012.
- KRČALO, N., DŽAFIĆ, A., „Etika i integritet u upravi“, Stručni časopis Uprava, Fakultet za javnu upravu u Sarajevu, Sarajevo, 2018.
- MARČETIĆ, G., „Etički kodeksi i etika javnih službenika“, HKJU-CCPA, br. 2, Zagreb, 2013.
- MILOŠEVIĆ, M., „Etika i javna uprava: Principi bez podrške“, Institut alternativa, Podgorica, 2014.
- PAŽANIN, A. „Etika i politika“. Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb, 2001.
- SKLEDAR, N., „Politika, demokracija i etika“FILOZOFSKA ISTRAŽIVANJA 24, Sv. 1, Zagreb, 2004.
- TOMPSON, D.F. „Politička etika i javna služba“, Glasnik, Beograd, 2007..